

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 31, İstanbul 2023, 421-437

BEDREDDİN MAHMÛD'UN HAYATI, ESERLERİ VE FEVZ Ü FELÂH MESNEVİSİ

Ali Kavaklı: Doktora Öğrencisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, (alivkcli26@gmail.com), ORCID: 0000-0001-6928-0619/ **Dr., Süleyman Demirel University** / **Selami Turan:** Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Eski Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, (selamituran@sdu.edu.tr), ORCID: 0000-0003-0888-1191/**Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Department of Classical Turkish Literature**

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 29.08.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 04.10.2023

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2023

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Kavaklı, Ali; Turan, Selami (2023), "Bedreddin Mahmûd'un Hayatı, Eserleri ve Fevz ü Felâh Mesnevisi", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 31, 421-437.

Kavaklı, Ali; Turan, Selami (2023), "Bedreddin Mahmûd's Life, Works, His Fevz u Felâh Mathnawi", Journal of Ottoman Literature Studies, 31, 421-437.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Bedreddin Mahmûd'un Hayatı, Eserleri ve Fevz ü Felâh Mesnevisi

Özet

Türk edebiyatında şairler uzun anlatım gerektiren muhtelif konularda mesnevi nazım şeklini kullanmışlardır. 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16.yüzyılın başında yaşamış bir âlim olan Bedreddin Mahmûd da dinî-ahlâkî-tasavvufî hakikatleri ve hikmetleri konu alan "*Fevz ü Felâh*" isimli eserini mesnevi nazım şekli ile yazmıştır.

Kaynaklara göre Bedreddin Mahmûd'un nerede doğduğu ve öldüğü belli değildir. Kaynaklarda müellifin Amasyalı olduğu bilgisi vardır. Eserlerine ve kaynaklara göre Manisa, Bursa ve İstanbul'da yaşamıştır. Babası ve dedesi şeyh olan Bedreddin Mahmûd, iyi bir medrese eğitimi görmüş, Sultan II. Bâyezid'in hocasından eğitim almış, hünkâr imâmlığı, mollâlık, kadılık ve kazaskerlik vazifeleri yapmıştır. Kaynaklarda ünlü Muhammediye isimli esere nazire olarak yazdığı "*Mahmûdiyye-Vesile*" ve ahlak ve tasavvuf konusunu işlediği "*Fevz ü Felâh*" adlı iki eseri kayıtlıdır. Bunun yanında kaynaklarda ismi geçmeyen fakat müellifin,"*Fevz ü Felâh*"adlı eserinde "*Menâkıb*" adını verdiği eseri ile *Mahmûdiyye-Vesile* adlı eserinde "*Kitabu'l-âsâr*" adını verdiği eserleri de vardır.

Fevz ü Felâh edebî tür olarak okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacını taşıyan mesnevîler grubuna girmektedir. Eserde âyetlerin ve hadîslerin açıklamaları, din ve tasavvuf büyüklerinin hikâyeleri ve sözleri yer almaktadır. Sultan II. Bâyezid'e sunulan eserin beyit sayısı 10620'dir.

Bu çalışmada Amasyalı Bedreddin Mahmûd'un hayatı, eserleri hakkında bilgi verildikten sonra müellifin *Fevz ü Felâh* adlı eseri şekil ve muhteva açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Molla Kadı Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh*, *Mesnevi*, II. Bayezid

Bedreddin Mahmûd's Life, Works, His Fevz u Felâh Mathnawi

Abstract

In Turkish literature, poets have used the form of masnavi on various subjects which require long narration. Bedreddin Mahmûd, a scholar who lived in the second half of the 15th century and the beginning of the 16th century, also wrote his work titled "*Fevz ü Felâh*" on religious-moral-Sufi truths and wisdom in the form of masnavi.

According to sources, it is not clear where Bedreddin Mahmûd was born and died. There is information in the sources that the author is from Amasya. According to his works and sources, he lived in Manisa, Bursa and Istanbul. Bedreddin Mahmûd, whose father and grandfather were sheikhs, received a good madrasa education. Bedreddin Mahmûd took his education from the teacher of Sultan Bâyezid II and served as a "hunkar imam", "mullah", "qadi" and "kazasker". In the sources it is indicate that two of his works, "*Mahmûdiyye-Vesile*", which he wrote as in the same style to the famous Muhammadiyya, and "*Fevz ü Felâh*", in which he deal twith the subjects of morality and mysticism. In addition, there are also works called "*Menâkıb*", which is not mentioned in the sources, but which the author states that he written in his work called "*Fevz ü Felâh*", and "*Kitabu'l-asâr*", which he stated that he written in his work *Mahmûdiyye-Vesile*. There are also Works called "*Menâkıb*", which is not mentioned in the sources, but which the author states that he written in his work called "*Fevz ü Felâh*", and "*Kitabu'l-âsâr*", which he states that he written in his work *Mahmûdiyye-Vesile*.

As a literary genre, *Fevz ü Felâh* belongs to the group of masnavis who aim to inform and educate the reader. In the work, there are explanations of verses and hadiths, stories and sayings of religious and Sufielders. The number of couplets of the work present to Sultan Bâyezid II is 10620.

In this study, after giving information about the life and works of Bedreddin Mahmûd, his work *Fevz ü Felâh* will be examined in terms of form and content.

Keywords: Molla Kadı Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh*, *Masnavi*, II. Bayezid

Giriş

XV. yüzyıl siyasetle birlikte Osmanlı Devleti'nin kültür ve medeniyet bakımından ilerleme dönemidir. Bu dönemde Türkçe edebî sahada bir yazı diline dönüşmüş, bunun yanında devlet dili olarak da diplomatik yazışmalar yapılır hâle gelmiştir (İsen-Horata, 2014: 76). Padişâhlar saraylarını yabancı ilim adamlarına ve sanatkârlara açmıştır. II. Bâyezid babası Fatih gibi çevresinde pek çok şâiri barındırmıştır. Padişâhların ve devlet büyüklerinin edebiyata önem vermeleri saray çevresinde edebî bir muhitin oluşmasına neden olmuştur (İpekten-İsen, 1992: 131-132). Bedreddin Mahmûd'un yaşadığı Fatih ve II. Bâyezid devri (1451-1512) Türk Edebiyatının "Geçiş Devri" olarak adlandırılmıştır. Eski Anadolu Türkçesinden (1250- 1451) klasik döneme (1512-1603) geçiş özellikleri gösteren bu dönemde divân şâirleri şiirlerinde halk diline ait kelimelere yer vermişlerdir.

Anadolu sahasında 13. yüzyıldan itibaren yazılı Türk edebiyatı ürünleri arasında mesnevîler önemli yer tutar. Başlangıçta basit ve sanat endişesi olmayan mesnevîler yazılırken sonraki devirlerde sanat endişesi taşıyan eserler yazılmıştır (Tolasa, 1982: 1- 2).

Türk Edebiyatında dinî, tasavvufî ve ahlâkî konular, açıklamalı ve uzun anlatımları gerektirdiği için bu tür dinî, tasavvufî ve ahlâkî eserler mesnevî nazım şekliyle telif edilmiştir. Mesnevîlerin aruzun kısa kalıpları ile yazılması ve mesnevîlerde her beytin kendi içinde kafiyeleşmesi eserin istendiği kadar uzatılmasına imkân vermiş, bu nedenle mesnevî nazım şekli okuyucuya ayrıntılı bilgi vermek ve okuyucunun dikkatini hikâyelerle canlı tutmak isteyen müellifler tarafından tercih edilmiştir. 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16.yüzyılın başında yaşamış bir âlim olan Bedreddin Mahmûd da şiiri dinî-ahlâkî-tasavvufî hakikatleri ve hikmetleri okuyucuya güzel bir şekilde aktarmak için bir araç olarak gördüğü için mesnevi nazım şeklini kullanmıştır. Bu çalışmada Bedreddin Mahmûd'un hayatı ve eserleri hakkında bilgi verildikten sonra *Fevz ü Felâh* isimli eseri tanıtılmaya çalışılacaktır.

Bedreddin Mahmûd'un Hayatı ve Eserleri

1.Hayatı

1.1.Adı ve Mahlası

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri'*nde müellifin adının "Bedreddin Mahmûd Efendi Amasyavî" olduğunu (Kurnaz-Tatçı, 2001: 283); Taşköprülüzâde, "Mollâ Kâdı Mahmûd" olduğunu (Tan, 2007: 245); Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-Zünnûn'*da "Bedru'd-din el- Kadı Mahmûd b. eş-Şeyh Muhammed b.Tanrıvermiş" olduğunu (Balcı 2007:1291); Ahmet Fevzi Olcay, *Amasya Tarihi'*nde (Olcay, 2011: 65) ve Nail Tuman *Tuhfe-i Nâîl'*de (Kurnaz-Tatçı, 1999: 178) "Bedreddin Mahmûd" olduğunu söyler. Müellif, *Fevz ü Felâh'*ta kendinden "Mollâ" şeklinde bahsetmiş ve mahlas yerine de kendi ismi "Mahmûd"u kullanmıştır. *Fevz ü Felâh'*ta şairin adı olan "Mahmûd" yirmi yerde geçmektedir:¹

Eger mollâ ki sen oldunsa 'âsî
Ger itmez ise Hak 'afv-ı me'âsî (330)

¹ Mahlasların beyit numaraları: 99, 2010, 2025, 2138, 2642, 3017, 3313, 3980, 4279, 4932, 5259, 7422, 7876, 8374, 8153, 8939, 9597, 9970, 10538, 10561, 10600

Bu Mahmûd bendene iy şâh kıl ihsân
Vire lutf u 'atâdan 'ışk-ı server (4932)

1.2. Doğum Yılı ve Yeri

Bedreddin Mahmûd'un doğum tarihi hakkında kaynaklarda yeterli bilgi yoktur. *Fevz ü Felâh*'ta da doğum tarihi ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Bursalı Mehmed Tahir, Bedreddin Mahmûd'un Amasyalı olduğunu söylemiştir (Kurnaz-Tatçı, 2001: 283). "Amasya Tarihi" adlı eserin yazarı Ahmet Fevzi Olcay da Bursalı Mehmed Tahir'in verdiği bu bilgiden hareketle müellifin Amasyalı olduğunu söylemiş olmalıdır.² Müelliften bahseden diğer kaynaklarda Bedreddin Mahmûd'un Amasyalı olduğuna dâir bir bilgi yoktur. *Fevz ü Felâh*'ta da müellif Amasyalı olduğuna ilişkin bir bilgi vermemiştir. Aksine *Fevz ü Felâh*'tan müellifin dedesine Marmara'da bulunan bir vakfın Manisa sancak beyi Ali Bey b. Temürttaş tarafından verildiği, bu vakfın daha sonra müellifin babası Şeyh Muhammed'e, babasından da müellife kaldığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilerden müellifin hayatının bir bölümünü Manisa'ya bağlı Marmara adlı yerde geçirdiği söylenebilir. Ancak müellifin kesin olarak Manisalı ya da Amasyalı olduğuna dâir bir çıkarımda bulunmak mümkün görünmemektedir.

1.3. Ailesi

Bursalı Mehmed Tahir, Bedreddin Mahmûd'un babasının değerli şeyhlerden Muhammed Efendi olduğunu söylemiştir (Tatçı-Kurnaz, 2001: 283). Kâtip Çelebi de müellifin babasının isminin Şeyh Muhammed olduğunu söylemiştir (Balci, 2007: 1291). Taşköprülüzâde ise müellifin babasının Şeyh Mehmet olduğunu söylemiştir (Tan, 2007: 245). Bedreddin Mahmûd *Fevz ü Felâh*'ta babasından "vâlid hazretinden" ve "şeyh babamun" şeklinde bahsetmiştir:

Hikâyetdür ki vâlid hazretinden
Göründi bir eser Hak kudretinden (10426)

Var ıdı şeyh babamun bir müridi
Adı Seydî vü kendi 'ışk eriydi (3790)

Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh*'ta dedesini, faziletli ve kâmil bir mürşit olarak tanımladıktan sonra, onun şeyhlik makamında iki oğlunun olduğunu bunlardan birisinin de kendi babası olduğunu ifade eder:

² Bedreddin Mahmûd ve eserleri hakkında bkz:

Şen, C., (2007), *Tarih İçerisinde Amasya'da Edebî Muhite Katılan Edipler ve Bu Muhit İçerisinde Yer Alan Amasyalı Edebiyatçıların Muhtasar Biyografileri I. Amasya Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, s.s.741-776.

Tatçı, M., (2007), *Tezkireler Işığında Amasya'da Yaşayan Erenler I. Amasya Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, s.s.685-720.

Yılmaz, Ö. (2017) "Osmanlı Müellifleri" Yazarına Göre Doğum, Köken ve Vefatları Yönüyle Amasya ile İrtibatlı Sûfi Şahsiyetler, *Uluslararası Amasya Âlimleri Sempozyumunu Bildiriler Kitabı*, s.s. 586.

Bayram, Y. & Erdemir A., "Amasya Bibliyografyası Denemesi", 2007 Amasya İl Yıllığı, Amasya Valiliği Yayınları, Amasya 2007, s.515-538.

Var ıdı ceddümün ik(i)'oğlı fâzıl
Ki şeyh ü mürşid ü irşâdda kâmil (7291)

Birinden ben fakîr olmuşam iy şâh
Ki tahsîl-i 'ulûm kılmışam iy şâh (7292)

1.4.Tahsili

Bedreddin Mahmûd'un tahsil hayatıyla ilgili bilgi veren en önemli kaynak Taşkoprülüzâde'nin *Şakâyyık-ı Numâniye* isimli eseridir. Burada Bedreddin Mahmûd'un iyi bir medrese eğitimi aldığı, Sultan II. Bâyezid'in hocasından ders aldığı, hünkâr imâmlığı, mollâlık, kadılık yaptığı ve devlet yüksek makâmlarından olan Anadolu Kazaskerliğine kadar yükselmiş bir âlim olduğu kayıtlıdır (Tan, 2007: 245). Şâirden bahseden diğer kaynaklar da Taşkoprülüzâde'nin verdiği bilgileri tekrar etmişlerdir.(Kurnaz-Tatçı, 2001: 283), (Olçay, 2011: 65).

Ayrıca Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh* mesnevisinde de ilim tahsil ettiğini, sâlih ameller işleyip sohbetlerde bulunduğunu, İstanbul'a gittiğini on yıl cemaate sohbet ettiğini daha sonra da Sultan II. Bayezid'in hizmetine girdiğini ifade ederek Taşkoprülüzâde'nin eserinde geçen bilgileri teyit etmiştir:

Var ıdı ceddümün ik(i)'oğlı fâzıl
Ki şeyh ü mürşid ü irşâdda kâmil (7291)

Birinden ben fakîr olmuşam iy şâh
Ki tahsîl-i 'ulûm kılmışam iy şâh (7292)

İderdüm 'ilmile hoş sâlih a'mâl
Fakîrlere sohbet il(e)'olup hoş ahvâl (7293)

Didüm hâşâ ki İstanbul'a varam
Koyup Hak kapusın halka yüz u ram (7297)

Çün itdi nefsum oldum 'ucb u 'isyân
Kapuya varmağ(ı)'idüp 'add-ı tuğyân (7298)

Beni İstanbul'a iltid Hudâ bil
Cemâ'atle bes anda oldum on yıl (7299)

Bes andan şâh-ı sultân Bâyezîd'ün
Kapusınd(a)'oldum ol fazl-ı mezîdün (7300)

1.5. Tarikati

Kaynaklarda Bedreddin Mahmûd'un tarikati hakkında bilgi yoktur. Müellif, *Fevz ü Felâh*'ta da mensûp olduğu bir tarikat ve bağlı bulunduğu bir şeyhten bahsetmez. Ancak *Fevz ü Felâh*'ta müellifin kendi şeyh babası ve şeyh dedesi ile Cüneyd-i Bağdâdî, Fudayl bin İyâz, Marûf-ı Kerhî, Bâyezid-i Bistâmî gibi tasavvuf büyüklerinin hikâyelerini anlatması ve sözlerini aktarması; halvet, riyazet, uzlet, muhabbetullah, rü'yet, sır, hâl, cezbe, vecd, seyr, fenâ, bekâ gibi tasavvufî kavramları kullanması, şeyhe bağlılığa ve veliye hürmete değer vermesi, dünya sevgisini zemetmesi, zühdü övmesi; zikrin, tevekkülün, sabrın, sıdkın faziletlerini anlatması ve açlığın faydalarından bahsetmesi, onun tasavvufî konulara ve tarikat adabına vakıf olduğunu gösterir.

1.6. Ölüm Tarihi

Bursalı Mehmed Tahir, Bedreddin Mahmûd'un Bursa Kadılığında bulunarak 914/1508-09 tarihinde vefât ettiğini³; Taşköprülüzâde, müellifin Anadolu Kazaskerliği yaptıktan sonra vefât ettiğini⁴; Kâtip Çelebi ise 911/1505-06 tarihinde vefât ettiğini⁵ söylemiştir. Mehmed Süreyya ise *Sicill-i Osmanî* adlı eserinde müellifin 915/1509-10 tarihinde öldüğünü belirtmiştir.⁶ Müellif, Bursa Kadılığı yaptıktan sonra Bursa'da vefât etmiş⁷ olabileceği gibi Anadolu Kazaskerliği vazifesinden sonra İstanbul'da da vefât etmiş olabilir.

Kâtip Çelebi ise müellifin vefât tarihini 911/1505-06 olarak vermiştir. Kâtip Çelebi müellifin yaşadığı döneme daha yakın bir devirde yaşadığı için Bedreddin Mahmûd'un vefât tarihinin 911/1505-06 olarak kayıt etmesi daha doğru görünmektedir.

1.7. Eserleri

Kaynaklarda Bedreddin Mahmûd'un "*Mahmûdiyye-Vesîle*" ve "*Fevz ü Felâh*" adlı iki eserinden bahsedilmiştir. Müellifin kaynaklarda ismi geçmeyen iki eseri daha vardır. Bunlardan ilki *Fevz ü Felâh* adlı eserinde bahsettiği ve dedesinin kerametlerinden bazılarını anlattığı "*Menâkıb*" isimli eseridir. Bu eser henüz ele geçmemiştir:

Menâkıb'da beyân itdüm mufassal
Vesîle'de didüm ba'zını mücmel (7482)

Diğer eser ise *Mahmûdiyye-Vesîle* adlı eserinde bahsettiği ve cehennemim vasıflarını anlattığı "*Kitabu'l-âsâr*" adlı eseridir. Ancak bu eser de henüz ele geçmemiştir:

Kitâbu'l-âsâr'da evsâf-ı cahîmden
Biraz yazdık hem evsâf-ı cahîmden (1372)

³ Kurnaz-Tatçı, 2001, s.283

⁴ Balcı, 2007, s.1291

⁵ Tan, 2007, s.245

⁶ Süreyya, 1996 s.362

⁷ Müellifin Bursa'da vefât etmiş olabileceği düşüncesiyle *Bursa Vefayâtnamelerindeki Şâirlerin Biyografileri* adlı eserde Bedreddin Mahmûd'un isminin olup olmadığını araştırıldı. Ancak eserde müellifin ismine rastlanmadı. Bkz: Kadir Atlansoy, *Bursa Şâirleri Bursa Vefayâtnamelerindeki Şâirlerin Biyografileri*, Asa Kitabevi, Bursa, 1996.

Kitâbu'l-âsâr'da tamunun sıfatın eyledik i'lâm
Nice bin beyt idüp mestûr

Bahreden katrede degüldür eger eşcâr olup aklâm
Yazar eyleyüp mezbûr (1373)

Kitâbu'l-âsâr'ı gör dinle cahîmün vasfını dinle
Sözinden hâl nedir anla

Gözinden yaş döküp inle figân kıl subhıla şâm
Günâhun ola mağfur (1374)⁸

2. Bedreddin Mahmûd'un Fevz ü Felâh Mesnevisi

2.1.Eserin Adı

Bursalı Mehmed Tahir, *Fevz ü Felâh*'ın ahlâktan ve tasavvuftan bahseden otuz bâb üzere mürettep bir eser olduğunu belirtmiştir (Kurnaz-Tatçı, 2000: 283). Bedreddin Mahmûd'dan bahseden diğer kaynaklarda müellifin *Fevz ü Felâh* eserine yer verilmemiştir. Mesnevîlerin umûmî planı içinde müellifin eserine verdiği ismin daha çok mesnevînin bitiş kısmında yer aldığı görülse de (Ünver 1986:448) Bedreddin Mahmûd, kitabın bitiş kısmında eserin ismine yer vermemiştir. Bedreddin Mahmûd *Fevz ü Felâh*'ın başında kitabını tanıttığı Arapça nesir bölümünde, kitaba "*Kitâbi'l-Fevzi ve'l-Felâh*" ismini verdiğini; eserin nazım bölümünde ise bu kitabı, Sultan Bâyezid'e sunduğu "*Vesîle*" isimli eseri gibi Sultan Bâyezid adına telif ettiğini, yine bu kitabı "*Vesîle*" isimli eseri gibi tasnif ettiğini, bu nazımın isminin "*Fevz ü Felâh*" olduğunu, bu kitapla amel edenin felâha ulaşacağını söylemiştir:

Anun ism-i şerîfi üzre te'lîf
Vesîle nâm kitâb itdüm çü tasnîf (105)

Bu nazımın nâmı çün Fevz ü Felâh'dur
'Amel kılmak bununla hoş salâhdur (110)

2.2. Telif Sebebi

Müellif, *Fevz ü Felâh*'ı Sultan Bâyezid adına telif etmiştir. Müellif *Fevz ü Felâh*'ı seksen bâb üzere hazırladığı ve cennetlerin vasıflarını beyan ettiği "*Vesîle*" adlı bu kitabın bir bâbını - ramazan ayında günde bir bab okunsun diye- otuz bâb olarak şerh ederek oluşturmuştur:

⁸ Bedreddin Mahmûd, *Mahmûdiyye-Vesîle*, Mısır Milli Kütüphanesi, Bölüm: Tasavvufî Türkî, Kayıt numarası: 152

Anun ism-i şerîfi üzre te'lîf
Vesîle nâm kitâb itdüm çü tasnîf (105)

Ki anda zikr idüp vasf-ı cinânı
Beyân itdüm bedî'ü 'ş-şân me'ânî (106)

Anı seksen bâb üzr(e)'itdüm çü tertîb
Bu kez bir bâbın itdüm şerh ü tezhîb (107)

İdüp ol bâbun icmâlini tafsîl
Otuz bâb üzre itdüm anı tekmîl (108)

K'okuna şehr-i savmda bu otuz bâb
İde Hak 'îd-i vasla feth-i ebvâb (109)

*Fevz ü Felâh'*ın, telif edilme sebeplerinden biri de Mü'minûn suresinin ilk on âyetinin, müellifi *Fevz ü Felâh'*ı telif etmeye teşvik etmesidir. Bedreddin Mahmûd, bu durumu *Fevz ü Felâh'*ta "Müellifin Tefeülünün Hikâyesi" başlığı altında anlatmıştır:

Fakîri şevke virdi hoş bu âyet
Bes idem ba'zı hâlümünden hikâyet (2359)

Anı tefsîr idüp rûşen 'ayânı
Beyân itdi bedî' ü hûb me 'ânî (2365)

Hak'a hamd eyledüm umup 'inâyet
Şefî' ola dü-'âlem ol on âyet (2366)

2.3.Yazıldığı Yer ve Zaman

Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh'*ı nerede ve ne zaman telif ettiğini belirtmemiştir. Müellifin *Fevz ü Felâh'* eserinden bahseden Bursalı Mehmed Tahir de eserin telif tarihi ve yeri hakkında bilgi vermez. Müellif *Fevz ü Felâh'*ı daha önce telif edip Sultan Bâyezid'e sunduğu *Mahmûdiyye-Vesîle* isimli eser gibi Sultan Bâyezid'e sunduğunu söylemiştir:

Anun ism-i şerîfi üzre te'lîf
Vesîle nâm kitâb itdüm çü tasnîf (105)

Bu beyitten *Fevz ü Felâh'*ın Mahmûdiyye-Vesîle adlı kitaptan sonra telif edildiği anlaşılmaktadır. Müellifin *Mahmûdiyye-Vesîle* adlı kitabının telif tarihi konusunda bir ihtilaf söz konusudur. *Keşfü'z-Zünûn'*da Mahmûdiyye'nin 911/1505'de telif edilip Sultan Bâyezid'e sunulduğu (Balcı 2007:1291) bilgisi vardır. Taşköprülüzâde, Bedreddin Mahmûd'un II. Bâyezid tahta çıktıktan sonra hünkâr imâmı olarak görev yaptığını, bir müddet sonra Bursa Kadısı olduğunu, on yıl ya da daha fazla bu görevde bulunduğunu, sonra II. Bâyezid tarafından Anadolu Kazaskerliği makâmına getirildiğini ancak bir süre sonra görevden alınarak kendisine yüz dirhem yevmiye bağlandığını, kısa süre sonra da vefât ettiğini bildirir (Tan, 2007: 245).

Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh*'ta kendisinin İstanbul'da on yıl cemâatle beraber olduğunu sonra Sultan Bâyezid'in kapısında ona hizmet ettiğini söylemiştir:

Beni İstanbul'a iltedi Hudâ bil
Cemâ'atle bes anda oldum on yıl (7299)

Bes andan şâh-ı sultân Bâyezîd'ün
Kapusınd(a)'oldum ol fazl-ı mezîdün (7300)

Bu beyitler ve *Fevz ü Felâh*'ın II. Bâyezid'e sunulması göz önünde bulundurulursa müellif *Fevz ü Felâh*'ı Sultan II.Bâyezid'in saltanatı (1481-1512) zamanında, yaşının ilerlediği, kabiliyetlerinin ve ilminin kemâle erdiği bir dönemde İstanbul'da ya da Bursa'da telif ettiği söylenebilir.

2.4. Nüsha Tavsifleri

Yaptığımız araştırma neticesinde *Fevz ü Felâh*'a ait iki nüsha tespit edilmiştir. Bunlardan ilki Süleymâniye Kütüphanesi, Lâlâ İsmâil Bölümü'nde 184 arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Kahverengi kumaş kaplı mukavva cilt içerisinde 377 varaktan meydana gelmektedir. Konu başlıkları, âyetler ve hadîsler kırmızı mürekkeple yazılıdır. 28,5x20,0-188x153 mm ölçülerindedir. Çift sütuna hareketli nesih ile yazılmıştır. Başlıklarda, âyet, hadîs, Arapça ve Farsça beyitlerde kırmızı; metinde siyah mürekkep kullanılmıştır. Bazı âyetler sayfa kenarlarına ya da sütunların arasına dikey olarak yazılmıştır. Eserin temellük kaydında eserin merhûm Lâlâ İsmâil Efendi tarafından Sultan II. Abdülhamid Hân'ın (1876-1909) kitapları arasına kaydedildiği belirtilmiştir. Nüshanın istinsâh kaydı yoktur ve müstensihi belli değildir. 10620 beyittir.

(Başı)
Kalbî muhibbi ve ente habîb
İnnî marîzun ve ente tabîb

(Sonu)
İlâhî vir murâdın dü-cihânda
Cemâlün nûrını göster cinânda

Diğer nüsha ise Milli Kütüphâne'de, 06 Mil YzB 939 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Serlevhâ yaldızlı siyah pandizot bez kaplı mukavva cilt içerisinde 49 varaktan oluşmaktadır. 288x185-244x147 mm ölçüsünde dört sütun 25 satır harekesiz talik yazı ile yazılmıştır. Temellük kaydında şâir Ahmed Neylî'ye (Ö.1748) ait olduğu yazılıdır. Nüsha III. Ahmed (1703-1730) devrinde istinsâh edilmiştir. Müstensihi belli değildir. Beyit sayısı 2318'dir.

(Başı)
Hudâ'dur melce'i cümle cihânun
Melek insân ü cinn ü cism ü cânun

(Sonu)
Ko mahlûkı irişe lutf-ı Hâlik
Vire şunu k'ola fazlına lâyük

Fevz ü Felâh'ın iki nüshasını ilk ve son beyitlerinin farklı olmasının sebebi Milli Kütüphane'de bulunan 06 Mil YzB 939 arşiv numarası kayıtlı nüshanın Süleymaniye nüshasından eksik olmasıdır.

2.5. Fevz ü Felâh'ın Şekil Özellikleri

Bedreddin Mahmud Bedreddin Mahmud, otuz bab şeklinde tertip ettiği *Fevz ü Felâh* adlı eserinde mesnevi nazım şeklinin yanında her baba kaside nazım şekli yazdığı na'tla başlamış, yine her babı kaside nazım şekli ile cennetteki hurilerin vasıflarını överek bitirmiştir. Bunların dışında cemâatle namazı, gazâ ve şehitliği öven iki ayrı kaside ile baharın güzelliklerinin anlatıldığı ayrı bir kasîde vardır. Eserde, iki adet yirmi ve bir adet yirmi bir beyitlik üç müstezâd-1 sudâsiye de bulunmaktadır.

2.6. Fevz ü Felâh'ın Vezni

Fevz ü Felâh'ta 10354 beyitte aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün” kalıbı kullanılmıştır. Mesnevi nazım biçimiyle yazılan bölümlerin tümünde ve 71 adet kasidede aruzun bu kalıbı kullanılırken kaside nazım biçimiyle yazılan 205 beyitte aruzun “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün” kalıbı kullanılmıştır. Eserde, uzun dizeleri “mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün” kısa dizeleri “mefâ'îlün mefâ'îlün” ölçüsünde olan yirmi, yirmi ve yirmi bir beyitlik üç müstezâd-1 sudâsiye de bulunmaktadır.

Aruz Kalıbı	Fevz ü Felâh'taki Beyit Numaraları	Nazım şekli
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	5103-5136	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	8882-8902	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	8903-8941	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	9943-9972	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	10310-10331	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	10332-10356	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün”	10568-10601	Kaside
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün” mefâ'îlün mefâ'îlün”	9531-9551	Müstezad-1 Sudasiye
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün” mefâ'îlün mefâ'îlün”	9552-9572	Müstezad-1 Sudasiye
“mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün” mefâ'îlün mefâ'îlün”	9873-9892	Müstezad-1 Sudasiye

2.7. Fevz ü Felâh'ın Muhtevası

Fevz ü Felâh, Mü'minûn suresinin nazım şeklinde tefsiridir. *Fevz ü Felâh*'ın giriş kısmında tevhid, naat Sultan II. Bayezid'e övgü ve sebebi telif bölümleri yer almaktadır. Bedreddin Mahmud, otuz bâb olarak tertip ettiği mesnevisinde bâblarda ele aldığı konuyu hikâyeler vasıtasıyla anlatma yoluna gitmiştir. Müellifin ele aldığı konular ve bu konulara ilişkin hikâyelerin başlıkları şöyledir:

Birinci bâb, Allâh Kelâmı "Muhakkak müminler kurtuluşa ermiştir." âyetinin tefsirine dairdir ve bu bağlamda birinci babda Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın sözlerinde; Allâh'a imân, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, âhîret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allâh'tan olduğuna imâna, müellifin ceddinin Hızır Aleyhisselâm ile görüşmesinin ve çocuğunu kaybeden âbidin hikâyelerine yer verilmiştir.

İkinci bâb, namaza dairdir ve bu bağlamda ikinci bâbda Allâh kelâmı "Muhakkak müminler kurtuluşa ermiştir. O müminlerdir ki, onlar namazlarında huşû içinde olanlardır." âyetinin tefsirinde, Ali bin Ebû Tâlib'in namazı; camide namaz kılariken duvarın yıkıldığını fark etmeyen sâlih; Şeyh Kettânî'nin namazda iken omzundan hırkasını çalan hırsız; müellifin ceddinin Hz. Ebû Bekir'in irşadıyla kıldığı namaz; Şeyh Ebû Bekrül-Verrâk'ın namazı; Ebû Abdullah İbn-i Mağziyyi; ateşte yakılan köle; Sultan Mahmûd'un has adamı Ayâs; Ezher bin Muğis'in teheccüdü hikâyelerine yer verilmiştir.

Üçüncü bâb, boş söz ve işlerden uzak durmaya dairdir ve bu bağlamda üçüncü bâbda Allâh kelâmı "Onlar ki faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler." âyetinin tefsirinde, zâhid Hâsan; Şeyh Ebû Hafzu'l-Haddâd; yetmiş yıl ibâdet etmiş bir kul; Uhud'da şehit olan genç, Lokman Hekim; Ahmed bin Harb; müellifin ceddî; Fuzayl bin İyâz; iki düşmandan birinin ölümü; Zi'n-nûn-ı Mısırî ve akrep; Cebrâil'in Allâh'ın "lebbeyk" sesini duyması hikâyelerine yer verilmiştir.

Dördüncü bâb, zekâta dairdir ve bu bağlamda dördüncü bâbda Allâh kelâmı "Ve o kimseler ki onlar zekât (vermek) için çalışırlar." âyetinin tefsirinde, zekâtın kerâmeti ile Müslüman olan Hristiyan; Muhammed Aleyhisselâm'ın mirâçta Yusûf Aleyhisselâm ile görüşmesi; müellifin ecdadının nefsinin boyun eğmesi; Şeyh Şibli; Hâteme'l-Esamm; Hz. Mûsa ile Samirî; iki ekmeğini tasadduk edip oğlunu kurtaran adam hikâyelerine yer verilmiştir.

Beşinci bâb, zinâyaya dairdir ve bu bağlamda beşinci bâbda Allâh kelâmı "Ve o kimseler ki onlar ırzlarını koruyucudurlar. Ancak eşleri veya sâhip oldukları câriyelerine karşı müstesna. Çünkü şüphesiz onlar (bundan dolayı) kınanmış kimselerdir. Artık kim bundan ötesini ararsa işte onlar gerçekten haddi aşanlardır." ayetlerinin tefsirinde, oğlana nazar eden bir veli; efendisinin sevgilisi ile baş başa kalan genç; sultanın kızının zinâ davetini reddeden genç; Arap emirinin kızıyla Hüseyin bin Yusûf; Hz. Yusûf ve Zelihâ; müellifin ceddinin müridinin zinâdan kurtuluşu hikâyelerine yer verilmiştir.

Altıncı bâb, emânete dairdir ve bağlamda altıncı bâbda Allâh kelâmı "O kimseler ki onlar emânetlerine ve sözlerine riâyet edenlerdir." âyetinin tefsirinde, rüyâda âhîretteki hâli görülen zâhid Hâsan; müellifin ceddine insanların ve hayvanların ittiba etmesi; Allâh'ın kullarına emâneti sorması; Hz. İsmail'in sözünde durması hikâyelerine yer verilmiştir.

Yedinci bâb, namazı erkâna uyarak edâyaya dairdir ve bu bağlamda yedinci bâbda Allâh kelâmı "Ve o kimseler ki onlar namazlarını (erkânına riâyet ve ona devam ederek) korurlar." âyetinin tefsirinde, Hayru'n-Nessac'ın vefâtı; Hâteme'l-Esamm'ın cemâatle namazı kaçırması; Şeyh Ebû Abdullah ile Ebû Cafer ve cuma namazı ile cemâatle namazın fazileti; Cüneyd-i Bağdâdî'nin teheccüdü; Hz. Muhammed zamanında sürekli teheccüd kılan genç; müellifin ceddine büyük sırrın gönderilmesi hikâyeleri ile "Firdevs cennetine vâris olacaklar ve orada onlar ebedi kalacaklardır." âyetinin tefsirine ve cennetlerin beyanına yer verilmiştir.

Sekizinci bâb, büyük ve küçük günahlara dairdir ve bu bağlamda sekizinci bâbda büyük ve küçük günahların beyanı ile müellifin ceddinin tefeülü; müellifin cediti; İbn-i Ebi'l-Hamma; zâhid bir gencin gûnahtan kaçınması; Süfyân-ı Sevrî'den teheccüdü kaçırması; Resulullah'ı öven şâirlerin mevlânası Ahmet hikâyelerine yer verilmiştir.

Dokuzuncu bâb, dünya sevgisinin zemmine dairdir ve bu bağlamda dokuzuncu bâbda rüyâsında bir melek gören ve dünyayı terk eden şeyh; müellifin ceddinin kalp gözü; İbrâhim ibn-i Edhem'in Dicle'ye iğnesini düşürmesi; fıkıh ilminden üç mesele ile hâlini düzelten bir zâhid; sâlih kulun oğulları; vahşi hayvan tarafından yenen veli; zâhid âbid bir fakirin duâsının kabulü; Rebî ibn-i'l Hişâm ile âbid Meymune hikâyelerine yer verilmiştir.

Onuncu bâb, helâk eden sıfatlardan zulüm, hâset, ucb, kibir ve gazâba dairdir ve bu bağlamda onuncu bâbda müellifin ceddinin fırında yakılmak istenmesi; Yûsuf peygamber ile Eflâh; İbrâhim bin Edhem ve tevâzusu; Abdullah ibn-i Mübârek'in hikâyelerine yer verilmiştir.

On birinci bâb, ruhun sıfatları ve helâk eden sıfatlardan kibir ve riyâyaya dairdir ve bu bağlamda on birinci bâbda Benî İsrâil'den Hâli ile âbid; müellifin ceddinin müridinin yol kesenlerden kurtulması; şeyhin birinin vesvese veren şeytandan şikâyeti; Ebi Hafzu'l Haddâd ile bazıları; bir kul satın alan ve kulun itikadıyla kerâmetini gören adam; Ahmet ibn-i Erkâm'ın hikâyelerine yer verilmiştir.

On ikinci bâb, içki içmenin zemmi ve zühdün övgüsüne dairdir ve bu bağlamda on ikinci bâbda Şeyh (Bâyezid) ile Saîd-i Râî'; müellifin ceddinin kerâmetiyle kışta taze üzüm bitmesi; Ebû Hazim ile bir melik; Dâvûd-ı Tayî ile Ebû Yûsuf ve Hârûn Reşid; Kanbur Vâsıl'ın tevekkülü; Hateme'l Esamm ile eşi; zâhid ve râzı sâlih bir kul; Şeyh Şâh Şucâ'nın kızı hikâyelerine yer verilmiştir.

On üçüncü bâb, tövbenin faziletine dairdir ve bu bağlamda on üçüncü bâbda Halife Amr ibn-i Leys'in Sehl-i Tusterî'nin duâsıyla şifâ bulması; Fuzayl bin İyâz'ın tövbesi; müellifin cediti ile ulemâ; Mansûr ibn-i 'Ammâr; Mansûr ibn-i Ammâr ile Basrâ meliki hikâyelerine yer verilmiştir.

On dördüncü bâb, Kur'ân'ın ve zikrin faziletlerine dairdir ve bu bağlamda on dördüncü bâbda müellifin ceddinin ağzından nûr zuhûr etmesi; Bişrû'l-Hâfî'; bir âyetin mânâsını anlayıp vefât eden Şeyh Ebû Verrâk'ın oğlu; Muhammed ibn-i Semmâk'ın şifâsı; Kur'ân âyetlerini işitip vefât eden zâhidler; gözyaşının değeri hikâyelerine yer verilmiştir.

On beşinci bâb, ölümün hâlleri ile cismanî ve ruhanî kabir azâbının beyânına dairdir ve bu bağlamda On beşinci bâbda müellifin ceddine kabir hâllerinin inkişâf etmesi; sultanın oğlu; bir adamın kızını kabirde yanarken görmesi; kabrinde daima büyük bir yılan bulunan adam; kabrinden alev saçarak çıkan adam; Bâyezid-i Bistamî'nin oğlu; Süfyân-ı Sevrî'nin ölüm korkusu ile ağlaması; Zin'nûn-ı Mısrî'nin vefâtı hikâyelerine yer verilmiştir.

On altıncı bâb, sünnete dairdir ve bu bağlamda on altıncı bâbda Abdullah bin Zeyd; Müslüman olan Şamlı Yahûdi; müellifin ceddinin remzi (imâsı); Şeyh Cüneyd-i Bağdâdî; İbn-i Hafif'in iki parmak üzerinde namaz kılması; Şeyh Şiblî'nin vefâtı; İbn-i Şeybân'ın genç arkadaşı; iki yüz yıl günah işleyip Hz. Muhammed'in ismine hürmet ettiği için affedilen âsi kul; Ahmed İbn-i Hanbel'in rüyâda Cebrâil'i görmesi; Hz. Muhammed'in ravzasına gelen ve duâsı kabul edilen bedevî Arap hikâyelerine yer verilmiştir.

On yedinci bâb, muhabbete dairdir ve bu bağlamda on yedinci bâbda çirkin bir adamın güzel bir kadına âşık olması; güzel bir kadını görüp âşık olan sâlih kul; Hz. İsa ve Hz. Yahya; Zelihâ ile kadınlar; Cüneyd-i Bağdâdî'nin anlattığı sevgilisinin yanında vefât eden âmâ; İbn-i Ebi Feth; bir çocuk ve pîr; müellifin ceddinin kalpte gizli olanı ve saklı şeyleri keşfi hikâyelerine yer verilmiştir.

On sekizinci bâb, güzel ahlâk ve adâlete dairdir ve bu bağlamda on sekizinci bâbda Allâh kelâmı "Haberiniz olsun ki Allâh size adâleti, iyilik yapmayı" âyetinin tefsirinde, güzel ahlâk ve adâletin beyânı ile Ömer bin Abdülaziz'in halifelîğe başlaması; İbrâhim Rûkî; müellifin ceddine bir hayvanın itâati; Nûşirevân-ı Âdil'in adâleti ve akıllı çocuk; Rebî ibn-i Hatem'in evinin içine mezar kazması; eşkıya; Hârûn Reşid'in oğlunun saltanattan yüz çevirmesi hikâyelerine yer verilmiştir.

On dokuzuncu bâb, adâlete dairdir ve bu bağlamda on dokuzuncu bâbda adâletin beyan ile müellifin ceddinin gazabıyla üzüm bağının tufana tutulması; Halife Mem'un'un Horasan mülkünü fethi; Firavun; müminlerin emiri Hz. Ömer'in Hz. Abbas'a rüyâda görünmesi; bir melikin Saîd-i Mısırî'nin hurma ağacını zulümle alması; İskenderiye Haliç'indeki balıklar, Melikşâh ile kadın; Süfyân-ı Sevrî ile halife; İbn-i Zâide ile asker hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirminci bâb, nasihate dairdir ve bu bağlamda yirminci bâbda fakir birinin Mushâf-ı şerife tevessülü ile gemidekilerin batmaktan kurtulması; Hz. Muhammed'in ravzasına gelip duâ eden ve duâsı kabul edilen bedevî Arap; Horasan meliki Dâvûd bin Abbas'ın Ebû Yûsuf'un öğrencisi ile Halef; Mescid-i Harâm'da kibirlenen adam; Cerîrû'l-Becellî; müellifin ceddinin oğlu için kendisinden derman istenen pîr; Bâyezid-i Bestâmî'nin mirâcı; Ali bin Fazıl'ın kendine zulmedene merhâmet etmesi; Hâsan Basrî'nin elbisenin çalınması; Marûf-ı Kerhî'nin Suttâr kavmi için duâsı; Şeyh-i Bûşeng'i döven adamın özür dilemesi; Sâlih bir kulun hamdi; Cüneyd-i Bağdâdî'nin adamın birini havada otururken görmesi hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi birinci bâb, şükrün ve sabrın faziletlerine dairdir ve bu bağlamda yirmi birinci bâbda müellifin ceddinin oğlunun vefâtı; Şeyh Serî Sekâtî'nin sabrı; şükrü ile görmeye başlayan âmâ; Cafer-i Belhî ile İbn-i Mukâtil; eşeğini kaybeden Müslümanın; Feth-i Mûsillî'nin karısının sabrı; Eyyûb peygamber; Belh şeyhi; her hâline hamd eden ve Cebrâil'in ziyâret ettiği âbid; sâlih biri ile zâhid ve râzî karısı; kuyudaki Yûsuf peygamber hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi ikinci bâb, rızânın faziletine dairdir ve bu bağlamda yirmi ikinci bâbda hasta deve; misafir gelen köpek ve onu döven adam; İbn-i Atâ'nın evlâtlarının eşkıyalar tarafından öldürülmesi; Ebû Osman Hırî; peygamberlerden birinin bir şey görüp onun sırrını sorması; Şeyh Vehb ile Nasranî; canı taze hurma çekip hırsızlıkla suçlanan âbid; müellifin ceddinin nefesiyle vefât eden mürid; Sehl-i Tusterî'nin ezâyı terk etmesi; yetmiş yıl ibâdet edip bir hâceti için duâ eden ve duâsı kabul görmeyen âbid; İsrailoğullarından bir nebi; İmâm-ı Azam; Mansûr bin Zekvâ hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi üçüncü bâb, tevekkül ve sıdka dairdir ve bu bağlamda yirmi üçüncü bâbda Hayber'in fethi; Bağdât'ta esir çarşısının yanması ve Şeyh Ebû Hâsan'ın kerâmeti; İbrâhim peygamberin tevekkülü; müellifin ceddini ateşle yakmaya çalışan adam; Allâh kelâmı "Kim Allâh'tan sakınırsa Allâh ona darlıktan çıkış yolu kılar ve onu hesap etmediği yerden rızıklandırır." âyetini sürekli okuyan adam; Hâtemü'l Esamm'ın cihadı ve düşmanından kurtuluşu; Şeyh Ebû Târik'in kuyuda tevekkülü; Feth-i Mûsilî; Dâvûd-ı Tayî; Fuzayl bin İyâz ile Dâvûd-ı Tayî; Muhammed bin Vâsî'nin zühdü hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi dördüncü bâb, açlığın faydalarına dairdir ve bağlamda yirmi dördüncü bâbda İbnü'l Hafîf ile ceylan; Muhammed İbn-i Eslem'in kerâmetiyle Müslüman olan Yahudi; canı nar yemek isteyen veli; Muhammed Tirmizî ve Ebû Bekir Verrâk'ın konuşması; müellifin ceddine gökten sofranın inmesi; Zî'n-nûn-ı Mısırî'nin Mekke'deki evliyâlardan biri ile görüşmesi hikâyelerine ve mümin kullara Allâh'ın ziyafetine yer verilmiştir.

Yirmi beşinci bâb birinci fasıl, gazânın faziletlerine dairdir ve bağlamda bu fasılda Hüseyin bin Ali ve evlâdının şehâdeti; Cafer-i Tayyâr'ın evlâtlarının şehadetleri; Murâd Hüdâvendigâr'ın şehâdeti hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi beşinci bâb ikinci fasıl, gazânın faziletlerine dairdir ve bağlamda bu fasılda gazilerin ganimetle ve sâlimen dönmesine sevindiği için affedilen genç; Emir Seyyid Buharî; müellifin ceddini yakmaya çalışan adamın vefâtı; Ziyâd'ın şehâdeti; yiyip içmeyen pîr; şehit olan Habeşî hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi altıncı bâb, gazânın faziletlerine dairdir ve bu bağlamda yirmi altıncı bâbda melikin huzurunda Kur'ân âyeti okuyan şehidin kesik baş; müellifin ceddinin kâfirlerin elindeki bir esiri kurtarması; Cüneyd-i Bağdâdî ve sekiz dervişinin cihadı; Sehl-i Horasanî hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi yedinci bâb, cihadın faziletlerine dairdir ve bu bağlamda yirmi yedinci bâbda köprüden düşen amanın İbrâhim Edhem'in duâsıyla havada kalması; müellifin ceddinin duâsıyla vefât eden Şeyh Delü Baba; mübârek bir erin şehâdeti; kesik başın Kur'an okuyuşu; Ebû Kudâme ile gazâ eden çocuk; Kûfeli gencin şehâdeti hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi sekizinci bâb, aklî ve naklî delillerle Allâh'ın rü'yetine dairdir ve bu bağlamda yirmi sekizinci bâbda Şeyh Semseddin; müellifin ceddinin rü'yeti; Leylâ ile Mecnûn ve Zelihâ'nın hacamatı; Bişr-i Hâfî ile Marûf-ı Kerhî hikâyelerine yer verilmiştir.

Yirmi dokuzuncu bâb, cennet hâllerine dairdir ve bu bağlamda yirmi dokuzuncu bâbda müellifin ceddinin ve dostlarının elekten su içmesi; Süfyân-Servî; Ahmed bin Hanbel; İmâm Şâfi'; Bişrîn-i Hâris ile Ahmed ibn-i Nasr hikâyelerine yer verilmiştir.

Otuzuncu bâb, haziretü'l kudsün beyanına dairdir ve bu bağlamda otuzuncu bâbda müminlere Hakk'ın ziyâfetine, peygamberin minberlerinde kitaplarını okumalarına ve Allâh'a rü'yetlerine, cennet ehlinin cennet içeceklerini içmesine, müellifin babasının hikâyesine, müellifin ceddinin nefesinin hikâyesine ve münacata yer verilmiştir.

Bedreddin Mahmûd *Fevz ü Felâh*'ın bitiş bölümünde münacata, eserin övgüsüne, Sultan Bayezid'e duaya, yer vererek *Fevz ü Felâh*'ı tamamlamıştır.

2.8. Fevz ü Felâh'ın Dil ve Üslup Özellikleri

Fevz ü Felâh, XVI. yüzyılın başlarında telif edilmiş Türkçe bir eserdir. Geçiş döneminde kaleme alınan eserde "Eski Anadolu Türkçesi" özellikleri görülmektedir. *Fevz ü Felâh*'ın mesnevî olan kısımlarında Eski Anadolu Türkçesi özellikleri daha çok görülür. *Fevz ü Felâh*'ta kullanılmış bazı Eski Anadolu Türkçesi sözcükler ve ekler şu şekildedir:

1.İsimler: ıssı, saçu, satu, ugrı, bigi, tamu, sayığı, sovuk, korhu, agu, us, kiçi, çeri, sügü, taş bogmag, ayruğı, öd, gölük, yarag, karuca, egni, tapu, tabanca bilü, karındaş, dürüş, yalın, kesmük, om, sin, em, nitelü, ilüg, karagu, yatlu, galbır, süne, yırak, karanu

2.Filller: irgürmek, otarmak, kıgırmak, ivmek, yarlıgamak, koçmak, tolunmak, öykünmek, sıvarmak, düzmek, geyürmek, kımranmak, yogılmak, irmek, kakımak, depredmek, aldamak, yaraklamak, virmek, suvarmak, eyitmek, üşmek, bekitmek, duruşmak, sığamak, uğurlanmak, kıgırtmak, egremek, ırmak, yigrenmek, urulmak, yavu kılmak, dürüşmek, kulag urmak, turu gitmek, kohmak, eksemek,

3.Ekler:

-ayın, -egin: bildüreyin, güldüreyin, vireyin, göreyin, kılayın

-ısar, -iser: idiser, viriser, olıser, göriser

-madın, -medin: irmedin, görmedin, bulmadın, dikmedin

-vuz, vüz: varavüz, yalvaravüz, nidevüz, ayrılavüz, bulavüz

-gıl, -gil: itmegil, bağışlağıl

- uban,-uben: yunuben, idüben, uruban, görüben, virüben
- alayın: ancılayın
- uz,üz: almazuz, kılmazuz
- ven: dilemezven, Müminven, Müheyminven, söylemezven
- ra,re: alnıra
- dür: oliserdür, ivesidür
- layın, leyin: bugünleyin
- lu-lü: çatlama lu, yatlu
- sız, -siz: kullarımsız, makbûllarımsız

Geçiş döneminde Arapça-Farsça kelime ve tamlamaların sayısındaki artışa benzer şekilde *Fevz ü Felâh*'ta da Arapça-Farsça kelime ve tamlamalara, Türkçe dışı unsurlara ve beyitlere yer verilmiştir. Bunda müellifin iyi bir medrese eğitimi almış olmasının da etkisi olduğu muhakkaktır. Mollâ ve kadı olan Bedreddin Mahmûd'un eseri telif etmesinin ilk amacı dinî-ahlâkî ve tasavvufî öğretileri halka öğretmektir. Bu nedenle müellif, özellikle mesnevî nazım şekliyle telif ettiği kısımlarda daha sade ve akıcı bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Dinî, ahlâkî, tasavvufî bir eser olan *Fevz ü Felâh*'ta konuların ve hikâyelerin anlatıldığı, mesnevi nazım şeklinin kullanıldığı bölümlerde daha anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmaya dikkat edilmiştir. Kaside ve müstezatlarda ise daha ağır bir dil kullanılmış, sanatlı söyleyişlere yer verilmiştir.

Kasideden:

Yanağında 'ayândur mâh u mes'ûd
Dehânında nihândur dürr-i mendûd (2001)

Ruhı şems-i şebîhe hüsn-i Yûsuf
Lebi mühr-i Süleymândur ki meşhûd (2002)

Lebinde hassa-yı enhâr-ı cennet
Ki şehd ü âb mey-i hoş süd ki pür-sûd (2003)

Mesnevîden:

Dile Hak'dan nasîb kıla 'ibâdet
Bulasın dü-cihân 'izz ü sa'âdet (2068)

'İbâdına buyurdu Hak 'ibâdet
Ki tâ 'atle bulalar hoş sa'âdet (2069)

Didi 'izzetle uçmağa girenler
Cemâl-i Hakk'ı hoş her dem görenler (2070)

Sonuç

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın başında yaşamış üst düzey devlet görevlerinde bulunmuş bir âlim olan Bedreddin Mahmûd'un *Mahmûdiyye-Vesîle*, *Fevz ü Felâh*, *Menâkıb* ve *Kitâb'ül-Asâr* isimli dört eseri vardır. Kaynaklara göre şâirlik kudreti fazla olmayan Bedreddin Mahmûd, *Fevz ü Felâh* adlı eserini otuz bâb olarak tertip edip Sultan II. Bâyezid'e sunmuştur. Eserin ne zaman, nerede telif edildiği belli değildir. Eserin temel kaynakları âyetler, hadisler ve şeyhlerden aktarılan hikâye ve rivâyetlerdir. Müellif ele aldığı konuları âyetlerle ve hadislerle açıklamış konularla ilgili din büyüklerinin ve şeyhlerinin hikâyelerini anlatmış, rivâyetlerini aktarmıştır. *Fevz ü Felâh* mesnevîsinin 15. yüzyılda kaleme alınmış *Envârü'l-âşıkîn*, *Müzekki'n-nüfûs* ve *Gülşen-i Tevhîd* gibi dinî-ahlâkî-tasavvufî eserlere muhteva açısından benzemektedir. Bu durum *Fevz ü Felâh*'ın bu yüzyılda halka dinî-ahlâkî-tasavvufî konuları öğretmek amacıyla telif edilen eserleri takip ettiğini göstermektedir.

Dinî, ahlâkî, tasavvufî bir eser olan *Fevz ü Felâh*'ta konuların ve hikâyelerin anlatıldığı kısımlarda mesnevi nazım şekli kullanılmıştır. Bu bölümlerde daha anlaşılır ve akıcı bir dil kullanılmaya dikkat edilmiştir. Kaside ve müstezatlarda ise daha ağır bir dil kullanılmış sanatlı söyleyişlere yer verilmiştir. Bunun yanında 15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın başında telif edilmiş Türkçe bir eser olan *Fevz ü Felâh* eski Anadolu Türkçesi özellikleri göstermekle birlikte eserde Arapça-Farsça unsurlar da yer alır. Hayatı ve eserleri üzerinde daha önce çalışma yapılmamış olan Bedreddin Mahmûd'un 10.620 beyitlik dinî, ahlâkî, tasavvufî mesnevisi *Fevz ü Felâh*'ta birçok din ve tasavvuf büyüğünün ve tarihî şahsiyetin hikâyelerine ve sözlerine yer verilmesi, eserin telif edildiği 15. yüzyılın dil özelliklerini göstermesi, *Fevz ü Felâh*'ın araştırmacılara kaynaklık edebilecek bir eser olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- BALCI, Rüşti (2007), (Çev.) Kâtip Çelebi, *Keşfü'z-zünûn*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- Bedreddin Mahmûd, *Mahmûdiyye-Vesîle*, Mısır Milli Kütüphanesi, Bölüm, Tasavvufî Türkî, Kayıt numarası: 152
- DEVELLİOĞLU, F., (1999), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- İSEN, Mustafa ve Osman Horata (2014), "*Tarihî Gelişim*", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, (Edt: Mustafa İsen), Ankara: Grafiker Yay.
- İPEKTAN, H.-İSEN, M. (1992), "*XVI. Yüzyıl Divân Edebiyatı*", *Türk Dünyası El Kitabı*, C.3, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay.
- İZ, Fahir (1995), *Eski Türk Edebiyatında Nazım (I-II)*, Ankara: Akçağ Yay.
- SÜREYYA, Mehmet (1996), (Çev.) Seyyit Ali KAHRAMAN, - *Sicill-i Osmanî I-VI*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.
- KURNAZ, Cemal ve Mustafa Tatçı (2000), (Hzl.), *Bursalı Mehmed Tahir-Osmanlı Müellifleri ve Ahmet Remzi Akyürek-Miftâhu'l-Kütüb ve Esâmî-i Müellifin*, C.I, Ankara: Bizim Büro Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (2014), *Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul: Dergâh Yay.
- OLCAY, Osman Fevzi, (2010), *Amasya Tarihi Zeyli*, (Haz.) Hârûn Küçük-Kurtuluş Altınbaş, Amasya: Amasya Belediyesi Yay.
- PALA, İskender (1988), *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, İstanbul: Ötüken Yay.
- ŞEN, Cafer (2007), "*Tarih İçerisinde Amasyadaki Edebî Muhite Katılan Edipler ve Bu Muhit İçerisinde Yer Alan Amasyalı Edebiyatçıların Biyografileri*", I.Amasya Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, s.s: 741-776.
- TAN, Muharrem (2007), (Çev.), *Taşköprülüzâde İsameddin Ebû'l Hayr Ahmed Efendi, eş-Şakâiku'n-Numâniyye fî-Ulemâi'd-Devleti'l-Osmaniyye*, İstanbul: İz Yay.

- TATÇI, Mustafa (2007), "*Tezkireler Işığında Amasya'da Yaşayan Erenler*", I.Amasya Sempozyumu Bildirileri s.s. 685-720.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (2012), *Eski Türkiye Türkçesi*, İstanbul: Kapı Yay.
- TOLASA, Harun (1982), "*15.y.y. Türk Edebiyatı Anadolu Sahâsı Mesnevîleri*", Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırma Dergisi C.1. TURAN, Şerafettin (1992), "*Bâyezid II*", D.İ.A., C.5, İstanbul .
- ÜNVER, İsmail (1986), "*Mesnevî*", Türk Dili Divân Şiiri Özel Sayısı, Sayı 415 -416 - 417, Ankara, s. 430-563.